

Naj vsi ljudje postanejo del družbe

S svojim prihodom v Hrastovec je direktor Josip Lukač prekinil dotedanji mir v zavodu, ki je bil mogoč le zato, ker so se, stanovalci in delavci, samovoljno umaknili izpred oči javnosti. Ta pa se je drugačnosti tako vselej najraje izogibala.

"Z njegovim prihodom so se v zavodu okrepila prizadevanja, da bi za stanovalce zagotovili drugačne, kakovostnejše storitve institucionalnega varstva, predvsem pa da bi stanovalce v večjem številu vključili v običajno okolje. Skladno s takšno usmeritvijo je zavod začel intenzivneje sodelovati z nevladnimi organizacijami, lokalnimi skupnostmi, mednarodnimi organizacijami in strokovnimi združenji in Fakulteto za socialno delo," je le izsek iz obsežne obrazložitve, ki je spremljala nedavno podelitve nagrad in priznanj na področju socialnega varstva, ko je nagrado za življenjsko delo Ministrstva RS za delo, družino in socialne zadeve prejel Josip Lukač, socialni delavec in univ. dipl. organizator, zadnja štiri leta direktor Zavoda Hrastovec-Trate.

Človek, ki mu je usojeno delo z ljudmi

Z nekdanjim direktorjem Centra za socialno delo Lenart sva se srečevala še v časih, ko je razvijal projekt pomoči na domu V OKVIRU javnih del, ki je bil vzorčen za vso mariborsko regijo, ko je sodeloval pri ustanovitvi lenarškega društva Sožitje in je rejnice, ki jih je toliko, povezal v društvo ter tudi na ta način vzpostavil sodelovanje, ki vodi h kvalitetnejšemu delu in boljšim odnosom. Septembra letos je v družbi ministra za delo zaklenil vrata enote zavoda na Tratah, že veliko prej pa začel v zavod, "ki je resnično vegetiral in so se zaposleni že začeli zavedati, da tako več ne bo šlo", vnašati drugačne načine dela in razvijati medsebojne odnose, ki od vsakega udeleženca zahtevajo veliko predanosti skupnemu delu in življenju. Iz tihožitja, ki ga je bilo občutiti za zidovi in na dvorišču več kot osemsto let stare graščine Herbersteinov, je bilo treba stopiti v življenje.

"Prišel sem zaradi ljudi," razlaga po vseh letih trdega dela in preskušanja, tudi samega sebe, Josip Lukač, zaradi več sto ranljivih, socialno izključenih ljudi, ki jih ne moremo kar nekam "odložiti". Nenehno se srečuje, pravi, z vprašanjem, zakaj to delamo, od kod predsodki, da so ljudje s težavami v duševnem razvoju in duševnem zdravju nevarni za okolico, zakaj smo jih stigmatizirali kot takšne. "Danes imamo v našem zavodu 627 stanovalcev, 400 od teh ima težave v duševnem razvoju, zadnja leta se ubadamo še z demenco in pripravljani smo tudi na premagovanje teh težav. Zunaj zavoda, v različnih bivanjskih skupnostih, v stanovanjih, na kmetijah, pri nadomestnih družinah, živi 106 naših ljudi, ki so lepo sprejeti v Slovenski Bistrici, Mariboru, Gornji Radgoni, Apačah in še kje. Zdaj gradimo pralnico in stanovanjsko enoto v bližnji Voličini in stanovalci, ki se bodo preselili tja, bodo v pralnici, ta bo opravljala storitve ne le za naš zavod, pač pa še za koga, tudi delali. Naša prihodnost je v tovrstnih

Foto: Igor Napast

**Josip Lukač, direktor Zavoda Hrastovec-Trate:
"Kamorkoli gremo, nas sprejmejo, saj o
drugačnosti odkrito govorimo."**

oblikah dela in bivanja, gradili pa bomo tudi varovane domove, prvega najverjetneje v Gornji Radgoni, na drugi strani gremo tja do Celja, saj želimo "Celjanom vrniti Celjane", našo strokovno izpostavo pa bomo zato, da bomo ljudem na tistem koncu lažje dosegljivi, odprli še v Slovenski Bistrici," napoveduje Josip Lukač.

Sogovornik, ki mu je včasih kar težko slediti, saj misli kar vrejo iz njega, in ki ne prenese neodgovornosti pri delu, je prepričan, da je strokovnost pri delu s tako zelo ranljivimi ljudmi, ki ga opravlja skupaj s 350 sodelavci, zelo potrebna, a "je človek lahko še tak strokovnjak, če ni hkrati človek, ki zna čutiti z ljudmi, mu vsa izobrazba nič ne pomaga". V Zavodu Hrastovec-Trate, kjer so tudi strokovni delavci vključeni v popolno 24-uro dežurstvo, Lukač zahteva nenehno izobraževanje in ta čas se kar 12 njegovih sodelavcev podiplomsko izobražuje.

Foto: Janko Rath

"Moje vodilo je," omenja Lukač med kosilom v skupni jedilnici, kjer prav tako že dolgo ni pregrad med stanovalci in zaposlenimi, "da je treba v vsakem človeku poiskati tisto, kar ta zmore, želi, hoče. Kajti če človeku nenehno dopoveduješ, da ni zmožen samostojnega življenja, potem otopi," poudarja Josip Lukač. Tudi zato so z njegovim prihodom začeli opuščati tako imenovani medicinski model obravnave stanovalcev in uvajati psihosocialni model dela z ljudmi, ki imajo posebne potrebe. Potem ko so letos že zaprli enoto na Tratah, naj bi do leta 2010 popolnoma prestrukturirali enoto v Hrastovcu in tako v vsem zavodu uveljavili humanejše razmere v novih, neodvisnih oblikah bivanja. "Grad Hrastovec je v postopku denacionalizacije, ne vemo, kaj se bo z njim zgodilo, ne oziraje se na to pa smo pred začetkom uresničevanja državnega projekta, ko bomo preuredili depandanse, ki smo jih zgradili v Hrastovcu, prekrili bomo zahodni del grajske stavbe, zdaj kupujemo kombi, ki bo omogočil prevoz naših stanovalcev na invalidskem vozičku. Tudi ljudi s telesno, duševno in psihično težavo in nekatere z demenco namreč vključujemo v nove oblike bivanja, čeprav so obstajali pomisleki, češ, kako bodo zmogli brez popolne zavodske oskrbe, a z oblikovanjem zdravstvenonegovalne enote v Apačah, ki je še korak naprej v njihovem prizadevanju, so dokazali, da je mogoče prav vse."

Odprta vrata osemsto let stare graščine v Hrastovcu za vstop v življenje

Grad, omenja Josip Lukač, ki je že dolgo odprt obiskovalcem - od teh pričakujejo zgolj veliko človečnosti in razumevanje, ko jih poprosijo, naj med ogledovanjem zavoda ne fotografirajo stanovalcev - bodo v naslednjih letih popolnoma izpraznili. Pač pa naj bi se tja preselila uprava zavoda, grajski prostori so primerni za vzpostavitev evropskega izobraževalnega centra, za knjižnico, organizacijo različnih srečanj, razvoj muzejske dejavnosti, delavnic in navsezadnje turizma.

Zgled tudi tujim strokovnjakom

"Kamorkoli gremo, povsod nas dobro sprejmejo, nimamo težav, saj ljudem v okolju, kamor prihajamo, povemo, kdo smo, in zato se ne počutijo opeharjeni," odgovori na vprašanje, kako jih sprejemajo v okoljih, kjer se do zdaj niso srečevali z drugačnostjo, še posebno ne tako občutljivo, kot so težave v duševnem zdravju in duševnem razvoju. "Kraji, posamezne soseske z našim prihodom duhovno zrastejo, se obogatijo, zgodi se, da ljudje naenkrat navežejo sosedske stike, ki jih prej niso več negovali. Res pa je, da brez zaupanja ne gre, jaz verjamem in zaupam svojim ljudem, ker so profesionalci, ki sprejmejo tveganje in so pripravljeni več delati, in zdaj naše delo postaja naš skupni način življenja. Ni delitve na mi in oni. Pustiti jim je treba izkušnjo, delati z njimi in ne kot nekdaj, ob njih. V našem zavodu nimamo uniform, smo edini, ki smo jih slekli, saj tudi brez njih vemo, kdo je kdo. Le tako je mogoče slediti cilju, ki sem si ga zastavil, ta pa je te ljudi vključiti v družbo na način, da zavodi, kot je Hrastovec-Trate, ne bodo več potrebni," napoveduje Josip Lukač.

Potem ko je uvedel veliko sprememb na strokovnem, organizacijskem in poslovodskem področju, je na novo organiziral tudi strokovne in tehnične službe zavoda in vpeljal sodoben informacijski sistem. Sogovornik se drži načela, da nihče v zavodu ni bog, in prav zato se je s svojimi sodelavci odločil za

sodelovanje z vladnimi in nevladnimi organizacijami.

Njihovo partnerstvo s Fakulteto za socialno delo je zgled tudi tujim strokovnjakom. "Najlaže je delati z nevednimi ljudmi in mi prav tega nočemo, zato naše stanovalce, uporabnike naših storitev, seznanjamo z njihovimi pravicami in z načini, kako jih lahko uveljavljajo. Mi jim ne zagotavljamo zgolj pomoči, pač pa jih podpiramo, da tisto, kar lahko naredijo sami, tudi storijo, vsi naši stanovalci imajo svoje bančne račune, tako smo individualizirali plačevanje storitev, kar je za naše uporabnike izredno pomembna stopnja samostojnosti. Tisti, ki delajo v zavodu in zunaj, dobijo za to denar, tisti, ki kadijo, si morajo cigarete kupovati sami, nič več jim jih nihče ne deli, da bi bil mir, ko hočejo popiti kavo, si jo postrežejo in če je bilo to v začetku za nekoga deset- in večkrat na dan, smo to dopustili, gre namreč za izkušnjo, ki mu je ne moremo posredovati, pač pa jo mora in jo hoče izkusiti naš stanovalec sam," omenja Lukač.

Brez managerstva ne gre več

Poudarja, da je prišel v Hrastovec kot človek z veliko izkušnjami na področju socialnega dela, vedel je, kam prihaja, in bil je pripravljen na izziv, ki se ga v marsikaterem pogledu loteval prvi, saj je bilo treba stvari v zavodu spreminjati tudi v ekonomskem, organizacijskem in finančno poslovnem smislu. "Naš proračun znaša okoli 11 milijonov letno; del tega zajemajo sredstva stanovalcev od pokojnin, osebnih prejemkov do premoženja in preživnin, drugi del je denar občin, ki ga te namenjajo za varstvo svojih občanov, tretji del je denar zavoda za zdravstveno zavarovanje. Da smo lahko začeli uresničevati zastavljene cilje, smo morali poskrbeti za varčnejše poslovanje zavoda in to nam je v teh letih, največ z javnimi naročili, ki jih prej niso uveljavljali, tudi uspelo. Zdaj ne le da preživimo, prihranimo tudi denar za nove naložbe, ena takih je denimo gradnja bazena v nekdanji opuščeni kleti, vlagamo v novo opremo, gradimo stanovanjske enote, zdaj tudi pralnico, veliko denarja vlagamo v svoj strokovni razvoj," razlaga Josip Lukač in poudarja, da nam v socialnem varstvu primanjkuje dobrih managerjev, ki bi morali dobro sodelovati z ustanovitelji svojih ustanov.

Da so v Hrastovcu, kraju in ustanovi, o kateri se je včasih govorilo kot o kraju, od koder ni vrnitve, veliko naredili, priča podatek, da si včasih nihče ni želel sem, zadnja leta sprejmejo 20 do 30 novih stanovalcev, prošnje za sprejem pa je še veliko več. Josip Lukač - tudi član upravnega odbora Socialne zbornice Slovenije, član projektnega sveta za izvedbo individualnega financiranja storitev in član sveta za duševno zdravje, sodeluje tudi pri strokovnem in upravnem nadzoru v socialnem varstvu - kot direktor enega od petih tovrstnih zavodov v Sloveniji omenja različnost projektov, ki se jih loteva, in poudarja, da ni mogoče delati na zgolj en način, ampak je treba imeti vselej pred očmi ljudi, ki jim je, posebnim potrebam navkljub, treba zagotoviti pravico do čim bolj neodvisnega življenja v običajnem okolju. Zaradi vsega omenjenega in opravljenega dela so sogovornika imenovali tudi za predsednika komisije, ki spremlja delo in pomaga pri strokovnih opravilih v podobnem zavodu v Dutovljah na Krasu.

Slavica Pičkerko Peklar